

in de verschijning niet gezien kon zijn. *)

Hier staan we voor een raadsel. We kunnen niet nagaan, wat er in het brein van den eersten vinder van dat zinnebeeld is omgegaan. Waarschijnlijk vond hij de voorstelling der vrouw bekleed met de zon, de maan onder haar voet en de sterrenkroon zoo mooi, dat hij die symbolen waardig genoeg vond voor de Heilige Maagd.

*) In een Statenbijbel (uitgegeven door Nic. Goetsee te Gorkum in 1749) is bij die plaats in de Openbaring het volgende aangetekend:

„Door deze Vrouw verstaan enige de maagd Maria, die Christus heeft gebaard en met Chr. in Egypte is gevlucht: welken Chr. de Satan tot den dood toe heeft vervolgd, die daarna is opgenomen ten hemel, en daar is gezeten ter rechterhand van God zijnen Vader, en met ene ijzere roede de volken regeert. Doch also dit nu al geschied was, eer aan Johannes deze Openbaring is gedaan, en hier eigentlijk van dingen die noch toekomstende waren, wordt geprofeeteert, gelijk boven 1:1 en 4:1 is betuigt en ond. 22:6

verhaalt wordt, en vele dingen hier op de maagd Maria niet wel kunnen worden geduidt, zoo verstaan het meerder deel der uitleggers door deze Vrouw Christus' gemeente”.

Tintoretto (1519—'94) in zijn bekend schilderij „Het gevecht van den aartsengel Michael en zijn engelen tegen den Satan” (Openbaring XII. 7) te Dresden geeft de Madonna (met het kind), de Fransche graveur Jean Duvet (1485—1561) daarentegen stelt in een prachtige prent, waarvan een origineele afdruk in het

Het maansymbool is ten slotte vaak gebruikt voor afbeeldingen der Onbevleete Ontvangenis en der Hemelvaart van Maria *) maar ook dat helpt ons niet uit de moeielijkheid waar in Riemenschneiders werk onveranderlijk de jonge Moeder met het Kind is geteekend. †)

FIG. VIII. HL. WALBURGIS IN HET BAYERISCHE NATIONAL MUSEUM TE MUNCHEN.

Britsch Museum berust, de vrouw voor als een engel met vleugels.

En in een ouden Engelschen bijbel van 1812, is de volgende uitleg gegeven, die niet noemenswaardig met de Hollandsche verschilt: By this woman, interpreters commonly understand the Church of Christ, shining with the light of faith, under the protection of the sun of justice, Jesus Christ. The moon, the Church, hath all the changeable things of this world under her feet, the affections of the faithful being raised above them all. „A woman” may also, by allusion, be applied to our blessed Lady.

*) Vooral door Murillo.

†) Sinds het verzenden van het opstel lees ik in Barbier de Montault's *Traité d'icongraphie chrétienne* over de maansikkel: „Elle sym-

bolise la Vierge: „Pu.chra ut luna” (Cant. Cant., VI, 9), l'Ancien Testament; la Synagogue, à cause de ses changements perpétuels; la royauté, la mahomé-tisme, l'empire Turc. Elle est l'attribut de la nuit; de S. Willebrord, évêque d'Utrecht, de la bienheureuse Julienae du Mont Cornillon et de la Sainte Vierge: „Luna sub pedibus ejus” (Apoc., XII; 1).

(De hierboven bedoelde plaats uit het Hooglied van Salomo (cantique des cantiques) is als volgt: Wie is zij, die daar uitziet als de dageraad, schoon gelijk de